

رهنمودهایی به طلاب و دانشجویان جوان

از منظر آیت‌الله امینی

فهرست مطالب

پیش‌گفتار	۱۳
مقدمه	۱۷
فصل اول: تذکرات و رهنمودهایی به طلاب جوان	۲۱
۱. کسب رضایت پدر و مادر	۲۱
۲. جوان و خودسازی	۲۲
الف) ترک گناه	۲۳
ب) کنترل نگاه	۲۳
ج) حفظ زبان	۲۳
د) در محضر خداییم	۲۴
ه) استاد اخلاق	۲۴
۳. حفظ قرآن	۲۴
۴. ازدواج	۲۵
۵. مطالعات متفرقه	۲۷
۶. نماز، کارخانه انسان‌سازی	۲۸
۷. ضرورت مشاوره در انتخاب علوم دینی	۳۰

۳۰.....	۸. ارزش علوم دینی.....
۳۲.....	۹. رشته‌های تخصصی.....
۳۲.....	الف) تفسیر و علوم قرآنی.....
۳۲.....	ب) فلسفه و کلام.....
۳۲.....	ج) اخلاق و فلسفه اخلاق.....
۳۳.....	د) علوم حدیث.....
۳۳.....	۱۰. آمادگی برای تبلیغ.....
۳۴.....	۱۱. ضرورت انتخاب شغل آینده.....
۳۶.....	۱۲. توصیه‌های مهم پیامبر اسلام به جوانان.....
۳۷.....	الف) الصحة و الفراغ.....
۳۷.....	ب) صحتک قبل سقمک.....
۳۹.....	ج) غناک قبل فقرک.....
۳۹.....	د) فراغک قبل شغلك.....
۴۰.....	ه) حیاتک قبل موتک.....

فصل دوم: اخلاق علمی طلاب و دانشجویان..... ۴۱

۴۱.....	الف) آداب خوب درس خواندن.....
۴۱.....	۱. حضور در کلاس درس.....
۴۲.....	۲. فهم درس.....
۴۲.....	۳. غنیمت عمر.....
۴۳.....	۴. ثبت خاطرات.....
۴۳.....	۵. تقویت حافظه.....
۴۵.....	۶. انتخاب هم‌مباحثه‌ای.....
۴۵.....	۷. تدریس کتب سطوح پایین‌تر.....
۴۵.....	۸. تنظیم برنامه روزانه.....

.....	۹. عمل به وظایف شرعی	۴۶
.....	ب) علم و عمل، همراهانی همیشگی	۴۶
.....	۱. معنای «علم»	۴۶
.....	یک) انصاف، از حقوق علم	۴۷
.....	دو) سکوت و انصاف	۴۹
.....	سه) استماع؛ راه درک علم	۵۰
.....	چهار) آشفتنی حواس	۵۰
.....	پنج) تمرکز فکر	۵۱
.....	۲. اشتباه ما در معنای علم	۵۲
.....	۳. حقوق علم در اسلام	۵۴
.....	۴. علم بی عمل	۵۵
.....	۵. شبهه ترک طلبگی	۵۶
.....	۶. انتخاب استاد خوب	۵۷
.....	۷. مطالعه بعد از درس	۵۷
.....	۸. شرایط عالمان دین	۵۸
.....	۹. جایگاه عالمان دینی در اسلام	۵۹
.....	۱۰. انواع تحصیل علم	۶۰
.....	۱۱. نشان علم واقعی	۶۱
.....	۱۲. اخلاص و قصد قربت	۶۳
.....	۱۳. اشتغال‌زا نبودن علم	۶۴
.....	۱۴. شدیدترین عذاب	۶۶
.....	۱۵. خسارت بزرگ	۶۷
.....	۱۶. ضعف اعتقاد	۷۱
.....	۱۷. شهود حقایق	۷۲

۷۵	فصل سوم: اخلاق عملی و تجلی آن در رفتار علما.....
۷۵	۱. تعریف اخلاق
۷۸	۲. جایگاه اخلاق در اسلام.....
۷۹	الف) دیدگاه عرف متشرع
۸۱	ب) دیدگاه اسلام
۸۱	۳. هدف از بعثت پیامبر صلی الله علیه وآله؛ تزکیه نفوس
۸۲	۴. جایگاه ملکات اخلاقی در جان انسان
۸۴	۵. موضوع اخلاقی
۸۵	۶. برداشت‌های غلط از دینداری
۸۶	۷. تأثیر اخلاق در ساختار درون انسان
۸۸	۸. اخلاص
۹۰	الف) علم دورکننده از خدا
۹۱	ب) اهمیت اخلاص
۹۱	ج) اخلاص در روایات
۹۴	د) مراتب اخلاص
۹۶	ه) راز اخلاص در عبادت
۹۸	و) نقش اخلاص در فهم درست
۹۹	ز) اخلاص در عبادت
۱۰۰	ح) راز برخی بدعت‌ها
۱۰۱	ط) دشواری تحصیل اخلاص
۱۰۲	ی) اخلاص از عوامل موفقیت طلاب
۱۰۳	ک) موانع اخلاص
۱۰۴	ل) تحصیل برای خدا، ترویج برای خدا
۱۰۵	م) علائم اخلاص

۱۰۹	۹. علم دنیوی؛ گرفتاری ما
۱۱۱	الف) معنای دنیا
۱۱۲	ب) آثار حب دنیا
۱۱۵	ج) قِطَاع الطریق (راهزن)
۱۱۵	د) کامروایی در طریق آخرت
۱۱۶	ه) تأثیر سخن
۱۱۷	و) توجیه های ما
۱۱۷	ز) بغض خدا
۱۱۸	ح) رونق تجمل پرستی
۱۱۸	ط) هشدار پیامبریه امت
۱۲۰	ی) معنای دوری از دنیا
۱۲۱	ک) حب جاه
۱۲۱	ل) انتظار احترام
۱۲۲	۱۰. فداست تدریس
۱۲۳	۱۱. آفات تدریس
۱۲۴	۱۲. جلوه اخلاص در رفتار بزرگان
۱۲۵	۱۳. تدریس مخلصانه بزرگان
۱۲۶	الف) روش تدریس امام راحل
۱۲۸	ب) تدریس آیت الله کوه کمره ای
۱۳۰	۱۴. ریاست خوب و بد
۱۳۲	۱۵. عبادت مقبول
۱۳۲	۱۶. منبر مخلصانه
۱۳۴	الف) عالمان گذشته و منبرهای مؤثر
۱۳۵	ب) آثار منبر مخلصانه
۱۳۷	ج) نقش اخلاق در تأثیر سخن

۱۳۷	۱۷. نقش نیت در اعمال انسان
۱۳۸	الف) تأثیر نیت در سازندگی نفس
۱۳۹	ب) استمرار و پیدایش ملکه
۱۴۰	ج) نیت، سازنده درون
۱۴۳	۱۸. توحید و اخلاص
۱۴۴	الف) توحید در خالقیت
۱۴۵	ب) توحید در ربوبیت
۱۴۷	ج) بالاترین نعمت
۱۴۸	د) شرک در عبادت
۱۴۹	ه) نقصان عقیدتی، رازریاکاری

۱۵۳	فصل چهارم: شرح حال چند تن از علما
۱۵۳	۱. شیخ محمد حسن عالم نجف آبادی رحمه الله علیه
۱۶۰	۲. علامه طباطبایی رحمه الله علیه
۱۶۱	الف) ارائه طریق
۱۶۲	ب) خودیابی از آغاز
۱۶۳	ج) تهجد و محبت به اهل بیت
۱۶۵	د) مراقبه
۱۶۶	ه) تواضع
۱۷۰	و) تشویق به فارسی نویسی
۱۷۱	ز) تألیف متون درسی
۱۷۱	ح) احترام و محبت به همسر
۱۷۲	۳. شیخ انصاری رحمه الله علیه
۱۷۵	۴. آخوند ملاً عباس تربتی
۱۷۶	۵. امام خمینی رحمه الله علیه

۱۸۰.....	الف) ارتزاق امام
۱۸۱.....	ب) صیانت از بیت‌المال
۱۸۳.....	۶. آیت‌الله حاج آقا مصطفی خمینی رحمه‌الله‌علیه
۱۸۵.....	فصل پنجم: پیروزی انقلاب اسلامی و ترویج معنویت
۱۸۶.....	۱. عوامل پیروزی انقلاب اسلامی
۱۸۶.....	الف) اسلامی بودن قیام و نظام
۱۸۶.....	ب) تشیع ایران
۱۸۷.....	ج) محبوبیت علما و روحانیت شیعه
۱۸۹.....	د) علما و حوزه‌های علمیه
۱۹۰.....	ه) مظلومیت روحانیت
۱۹۱.....	و) شهادت فرزندان امام در نجف
۱۹۳.....	ز) نتیجه‌گیری
۱۹۴.....	۲. فراگیر شدن روحیه اسلام‌خواهی در جهان
۱۹۶.....	۳. راز نفوذ معنوی امام راحل رحمه‌الله‌علیه
۱۹۷.....	منابع و مأخذ
۱۹۹.....	تصاویر

پیش‌گفتار

کتاب را که می‌کشایی، دلواپسی‌های معلم دلسوزی را می‌بینی که نگران آینده‌ی نسل جوان جامعه اسلامی خویش است و روی سخن با طلاب و دانشجویان حوزه‌های علمیه و علوم اسلامی است که ویژگی خاصی را به این دفتر افزوده است. کتاب را که می‌کشایی با تورق آن به راحتی می‌توانی به وسعت تجارب و اطلاع و بینش علمی مؤلف آن واقف شوی و هم به خلوص او در ارائه این خدمت صادقانه به نسل جوان دست‌یابی.

مؤلف محترم این مسوده؛ عالم عاملی است که دیرآشنای حوزه‌های علمیه تشیع است. وجود با برکتی که همه تجارب زندگانی عالمانه‌اش را در توصیه‌های مکررش به دانشجویان و طلاب جهت پیمودن صراط مستقیم الهی در لابه‌لای اوراق این دفتر عرضه داشته است. مؤلف کتاب جناب آیت‌الله امینی، نام‌آشنای حوزه اخلاق است که عمرگران‌مایه‌اش را در تعلیم و تعلم و تدریس و تدریس معارف اسلامی سپری کرده است و به هرآنچه که در این مسیر به آن دست یافته و آن را برای آشنایی بیشتر طلاب جوان لازم دیده است در این دفتر گردآوری کرده است. در واقع کتاب حاضر، شمه‌ای از تجارب و آموخته‌های زندگانی علمی و

اخلاقی اوست. بزرگ مردی که خود گام به گام مسیر مکتسبات حوزوی را پیموده است و با فراز و نشیب‌ها و گذرگاه‌ها و سهولت و سختی‌های این راه الهی آشنا است و به هر آنچه که بدان توجه می‌دهد، خود آن را با همه‌ی وجودش احساس کرده است؛ اگر در ضمن به زندگانی بزرگانی از حوزه می‌پردازد برای این است که با بسیاری از آنان هم‌نشین بوده و از محضرشان در ایام جوانی کسب فیض کرده است.

او انفاس قدسی آن بزرگ‌مردان را در جان دارد و تعالیم اساتید بزرگی چون حاج شیخ محمدحسن عالم نجف‌آبادی و علامه طباطبائی و بنیان‌گذار کبیر انقلاب رحمة الله علیهم را در کارنامه‌ی زندگی‌اش می‌توان دید. آن جناب سال‌های سال از عالمان بزرگ نظام امامیه مسیر عبودیت و اخلاق و تقوی را آموخته و گام به گام تجربه اندوخته و سپس خود عالم عاملی بوده است که در این راه آسمانی، شاگردان فراوانی را پرورده و ده‌ها سال به تدریس یافته‌های خویش در حوزه‌های علمیه مشغول بوده است.

توصیه‌های پدران‌ه‌ی او به طلاب و دانشجویان سرشار از معارف اسلامی، علوم بیوت وحی، آیات و روایات و آینه‌دار کرامات و اخلاق و تقوای بزرگان این راه است. راهنمایی‌های کتاب امتزاجی از علم، تجربه، تقوی و یافته‌های او در ایام تعلیم و تعلم اوست. آیت‌الله امینی تجربه‌های زندگی‌اش را در مسیر اکتساب علوم اسلامی که بهای یک عمر زندگانی اوست به رایگان در این دفتر در اختیار طلاب جوان قرار می‌دهد و خواننده جوان با کمترین هزینه در آغاز راه تعلیم و تزکیه‌ی خویش تجارب زندگانی عالمی متواضع، معلمی دلسوز و فقیه‌ی متخلق به فضائل را به آسانی در اختیار دارد.

مسلمانانی که با این مسیر الهی در کسب معارف اسلامی آشنایند قدر و منزلت این توصیه‌های پدران‌ه را به خوبی می‌دانند و قدر و قیمت این کتاب را

می‌شناسند. بزرگان اخلاق فرموده‌اند: اگر از تجارب دیگران پند نگیریم، عمر نوح علیه‌السلام نیز برای دستیابی به حیات طیبه کافی نیست و حال اگر این تجربه‌های عرضه شده از سوی عالمی متقی و خدا محور بوده و روی سخن هم با سالکان جوان مدارس علمیه باشد دیگر موهبتی الهی است که می‌بایست به راستی و درستی قدر آن را دانست و توصیه‌های آن را راهنمای مسیر علم و تقوای خویش جهت عبودیت حضرت باری تعالی قرار داد.

مؤلف بزرگوار سعی کرده اهمیت تزکیه را در کنار تعلیم نشان دهد. کوشیده است که طلاب جوان از همان آغاز راه طلبگی به این مسئله حیاتی توجه داشته باشند که فراگیری علوم قرآنی و روایی و آشنایی با معارف اسلامی و آموزه‌های اهل بیت علیهم‌السلام هدف نهایی نیست، بلکه این همه راهی است برای تقوی و پرهیز و دوری از دنیا طلبی و دنیا زدگی و تزکیه نفس از رذایل اخلاقی.

کتاب با طرح مباحث گوناگون و رهنمودهای متفاوت و دامن گستر در ساحت علم، عمل و اشاره به زندگانی بزرگان و ... در واقع به یک امر واحد دلالت می‌کند و آن پرداختن به معنویات در این راه و اصل قرار دادن تطهیر نفس در همه‌ی اطوار تعلیم و تعلم است. اصلی که در همه‌ی اوراق این دفتر پنهان و آشکار، خواننده را به سوی قرب الی الله و پیمودم صراط بندگی جهان‌آفرین سوق می‌دهد. امید است طلاب جوان ما قدر این رهنمودهای عالمانه را بدانند و به آن عمل نمایند، ان شاء الله.

مدیر حوزه‌های علمیه خاوران

محمودرضا جمشیدی

بعضی از سروران عزیز از جمله مرحوم آیت الله شیخ عباس واعظ طبسی رحمه الله علیه به بنده، پیشنهاد کردند که هر ماه، برای تدریس اخلاق ساعتی در حضور برادران و خواهران طلبه دانشگاه رضوی باشم؛ اما تدریس اخلاق برای طلبه‌هایی که باید برای تبلیغ و اصلاح دین ساخته شوند، صلاحیت می‌خواهد که بنده این صلاحیت را در خود نمی‌دیدم. خود من، محتاج کسی هستم که مرا در تزکیه و تهذیب نفس، کمک و راهنمایی کند. عالمی که تبلیغ و دعوت به دین می‌کند اگر می‌خواهد مضمون آیه «لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ»^۱ نباشد باید دارای شرایطی باشد که در ادامه به برخی از آنها اشاره خواهد شد. این‌گونه مسائل، انسان را وادار می‌کند بگوید: نه، من درس اخلاق نمی‌گویم. از طرفی هم آیات و روایات دیگری داریم که از عالمانی که علم خود را کتمان می‌کنند با تعبیرات غلیظ و شدید مدّت می‌کند که چرا این علما، مردم را هدایت نمی‌کنند؛ لذا آدمی واقعاً در این بین متحیر می‌ماند که چه کند و وظیفه‌اش واقعاً چیست؟!

۱. صف (۶۱): ۲؛ «چرا می‌گویید چیزی را که انجام نمی‌دهید؟».

از این رو، بعد از فکر و تأمل بسیار پذیرفتم در قالب درس اخلاق، مختصر مطالبی را برای طلاب بیان کنم که محصول آن جلسات منجر به نگارش این کتاب گردید.

در تألیف کتاب حاضر که برای طلاب و دانشجویان جوان نوشته شده از چند منبع بهره گرفته‌ام:

یک) سلسله درس‌های اخلاقی که به دعوت آیت‌الله واعظ طبسی رحمه‌الله‌علیه به مدت دو سال - هر ماه یک جلسه - و با حضور دانشجویان علوم اسلامی و برخی از طلاب علوم دینی حوزه علمیه مشهد در دانشگاه علوم اسلامی رضوی انجام گرفت. ما از نوار این سخنرانی‌ها بهره گرفتیم.

در این گفتارهای اخلاقی، علاوه بر آیات قرآن و احادیث پیامبر و امامان معصوم علیهم‌السلام از شرح حال علمای پرهیزکار و اساتید مذهب از قبیل علامه طباطبایی و امام خمینی و اساتید اخلاق خودمانند حاج شیخ محمد حسن عالم نجف‌آبادی «رضوان‌الله‌تعالی‌علیهم» که این راه را به خوبی پیموده‌اند و می‌توانند بهترین الگو باشد بهره گرفتیم.

دو) طرح این مباحث اخلاقی حدود دو سال طول کشید و در این مدت مقارن با حوادث مهمی بود که ناچار بودیم به ذکر آنها پرداخته و از آن بهره بگیریم، مانند سالروز گرامیداشت ارتحال برخی از بزرگان و علمای اخلاق یا حوادث مهم انقلاب اسلامی که ذکر آنها در مسیر گفتارهای اخلاقی مفید بود.

سه) با توجه به اینکه مخاطبان این اثر طلاب و دانشجویان جوان هستند که دوران بسیار مهم و سرنوشت‌سازی را طی می‌کنند و کیفیت برخورد با آن نسبت به آینده آنان مهم و سرنوشت‌ساز است لازم دیدم به حدیثی از پیامبر اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله اشاره کنم و با توجه به اینکه بنده نیز این دوران حساس را طی

کرده و از تجربیات تلخ و شیرین آن آگاه هستم، لذا ذیل هرفرازی از این حدیث شریف، نکات سودمندی را عرضه خواهم داشت که برایشان مفید خواهد بود. ان شاء الله.

چهار) این کتاب برخلاف تصور عده‌ای، در مجموع هدف واحدی را تعقیب می‌نماید و آن عبارت است از «رهنمودهایی به طلاب و دانشجویان جوان».

پنج) در این مجموعه، سعی شده است آبروی افراد حفظ شود و نامی از عالمان بی‌عمل و دنیازده که در روایات در مورد آنها آمده که ایشان را در دینتان متهم کنید،^۱ به میان نیاید و تنها برای عبرت و هشدار به گوشه‌ای از زندگی آنها اشاره تا طالبان علم بدانند که علم، فقط یادگیری مجموعه‌ای از الفاظ نیست و اگر همراه آن علم، تهذیب و دوری از محبت دنیا نباشد، آن علم، حجاب خواهد شد و آنگاه که پرده‌ها به کناری می‌رود، چنین عالمی آرزو می‌کند که ای کاش! قدم در این راه نگذاشته بودم و عوامانه با خدایم ملاقات کرده بودم.

در خاتمه لازم می‌دانم از دانشمندان محترم آقای شیخ علی مختاری و آقای شیخ مهدی صلواتی که در تنظیم و تکمیل این اثر به نگارنده کمک کردند تشکر نموده و از خداوند متعال اجر عظیم برایشان درخواست نمایم.

ابراهیم امینی
شهر مقدس قم

۱. عن ابی عبدالله علیه السلام: «إذا رأیتم العالم محباً للدنیا فاتهموه علی دینکم»؛ شهید ثانی، منیة المرید، ص ۴۲.